
 BUTLLETÍ DEL
CENTRE EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA

ANY X

DESEMBRE DE 1900

N.º 71

L'ALCOOLISME PANDEMICH (1)

*Defensem el cervell,
y avant sempre.*

SENYORS Y CONSOCIS:

Séns propòsit d'exteriorisar lo que tot-hom sap, perquè ho veu y toca cada dia arreu del món, vull ordenar alguns datos més o menys tècnichs que són de domini públich y pertanyent a la sanitat dels ciutadans tant avuy com cent y més sigles endarrera.

Fa a la vora de vinticinch anys que'ls mestres inglesos practiquen l'anomenada Extensió Universitaria ab resultats verament grandiosos propagant els estudis d'Higiologia social a fi d'instrucció educadora natural o positiva de totes les classes, desde la més infeliç que's diu desheretada fins a la menys en perill dels etzars de la corrent fortuna plutocràtica.

An els Centres d'ensenyança, oficials y lliures, no hi poden concórrer tots els qui ho volen fer, per motiu de lloch y temps; tampoch n'hi ha prou de les lliçons nocturnes y dels Centres pedagògichs dominicals pera que'l poble treballador aprengui a conèixer els beneficis de la sanitat obtinguda per medis de civilisació pràctica, conjuntant-se com és degut l'acció de l'individu ab la de l'Es-

(1) Treball llegit en el CENTRE 'l dia 27 de Juliol.

tat, s'ens més lleys que les de la Raó ni altres fets que'ls constituyents de la Ciència experimental.

Aquesta extensió de la propaganda tècnica és un *plus ultra* pedagògich ab totes les conseqüències profitoses, series y lògiques del fer bé a temps, cercar remey als mals y, abans de tot, conservar la salut, fent-hi'ls possibles lo mateix el pobre, que'l mitjà y que'l rich.

Són incomptables les coses del civilisme evolutiu que semblen noves y són velles, que devegades es prenen per mortès y són vives, ab apariències d'utopia y realisme de veritat, tal volta perquè massa fàcilment la forma tapa'l fons de moltes obres socials, institucions, costums, usos, bons, dolents y mixtes, d'útils y nocius tot alhora, explicant-se aixís aquella famosa antinomia, laberíntica, dels coratjosos pensadors que deyen lo que podien y no lo que volien al proclamar lo principi de Ciència universal: *recedant vetera, nova sint omnia*: torni lo passat, sia tot nou.

Molt antiga és la vida, molt nova és la societat, però les lleys del civilisme sanitari, si sempre han sortit de la Raó, encara no han pogut entrar lliurament en l'individu y l'Estat, per motius complexes dels quals no puch ocupar-me dins del present treball s'ens extralimitar-me y cançar-vos.

L'antich escrutador de la Naturalesa y el present experimentalista del viure social racionalisat, en res se diferencien ni pel subjecte ni per l'objecte, perquè abdós cercant la veritat volen el bé dels que pateixen, y fent-ne obres d'amor al proïsme van allà on l'ignorancia conjuntada ab el vici engendra, nodreix y multiplica tants y tants perills, crims, pecats, bestialismes com la patologia social en registra classificant-los y formant-ne catàlegs cada deu anys més simplificats y més llarchs.

A mesura que la Medecina evidencia les causes y els efectes de les morbositats, sien o no epidèmiques, l'Higiologia popularisa'l coneixement de les condicions necessaries pera que la familia ciutadana guanyi y no perdi en qualitat y quantitat de vida, superior a la dels sers sota-humans y gregòrichs.

Els *periodentes*, antropòlegs del temps no heroich, però immortal, de l'helenisme observador-experimentalista, lliure y valent, raonador y progressiu, analista y polisintètic que féu d'Atenes manantial perpetu d'Art y Ciència fonamentals, y els *magistri* de la Renaixença (sigles XIV y XV), biòlegs erudits que a Italia, França, Catalunya, Espanya, etc., feren revivre la civilització greco-romana ab retochs de factura sarraïna y judaica, abdós formen els únichs tronchs de soca de l'arbre genealògic que comporta'ls moderns sociòlegs, hereus naturals y llegítims del civilisme oriental egipci, assiri y caldeu arribant-ne al nostre temps.

L'obra biològica, abans individual, convertint-se en corporativa, és arribada a esser definitivament associadora y mutualista.

De l'Escola pujant a Universitat n'han sortit els Congressos y els *Settlements*, aquells internacionals, eixos localisats.

Ara'ls professors oficials y lliures, els acadèmichs, els socis d'una institució tècnica dins de la biologia, són els continuadors dels *periodentes* y els *magistri* clàssichs en l'història de l'estudi integral, fet pan-nacionalista o de tots els països que's civilisen, y formen un que's podria dir Estat major de l'exèrcit de la pau y la justícia.

És tant gran la necessitat que obliga a l'home a conèixer la vida còsmica y tant urgent és el treball orgànich-social de racionalisar-nos pera bé dels que viuen respectant-se y respectant an els demés, que avuy cadascú ha de pagar complerta sa contribució mental pera realisar ab profit de tots l'obra generosa de donar menjar a qui té fam, beure a qui té sed, focos de llum al qui està a les fosques, o sia consells de raó experimentada als que no la tenen, si'ls plau allunyar-se de les besties y distingir-se de les feres, que lo mateix viuen acoblades y selvatges ara que abans de tenir l'humanitat llenguatge y la família arts, estudis, ciutats, institucions, etc., és a dir, contingut ètic o moral com organització constituïnt organisme vivent, concret y suprem.

Per això la realitat del viure racionalment s'imposa al biòleg d'avuy, filàntrop de natural, exigint-li imperiosa y continuament que son sentir intel·lectiu s'exteriorisi ab impuls fent propaganda intensiva de la veritat, procedint sempre de lo conegut a lo ignorat mentres interpreta ab constancia, bona fe y modestia de naturalista l'estàtica y la dinàmica socials—estructura y funcions—dels pobles favorescuts per la salut o castigats per les malalties generals dites epidèmiques.

Quan aquestes tenen un alçanç o radi d'acció homicida que comprèn a tota l'humanitat, prenen el títol de pandèmies.

La Toxicologia, ciencia biològica de l'intoxicació y l'emmetzinament considerats en tots sos respectes còsmich-socials, és la part de la Medecina, ara fa un sigle y mig no més, que ab sos estudis de laboratori y de peritatge forens ha creat la millor economia activa de l'Higiene y la Terapèutica sociològiques, per quant determina concretament la naturalesa íntima de les epidèmies y s'oposa a que arribin a pandèmies les que no les engendra ni'l terror ni l'atmòsfera, sinó que són obra terrible de la mà de l'home empleant-se en fabricar metzines comercials, que donen riquesa y poder a uns en dany dels demés, ab oblit y menyspreu de la moral y la justicia universals.

Cal tenir molt present que'l qui's podria dir gros públich intel·lectualisat, tant a la moderna com sia, encara no n'és arribat a fer-se càrrech de l'exprés y exclusiu subjecte y objecte de la Toxicologia, fundada per Orfila, Christison, Casper, Taylor, etc., y els professors de Química pericial Berzelius, Stas, Otto, Dragendorff, Selmi, etc.

Així séns sorprendre s'explica com no són comptades les persones ni rares les personalitats allunyades de la Medecina que desconeixen els drets de la Toxicologia y els devers dels especialistes pèrits en sanitat epidemiològica.

De malalties *supra* y *omni* populars n'hi ha moltíssimes, y els toxicòlegs esverinen sa causalitat pera extingir-les, destruint aquesta ab medis mecànichs, físichs y

químichs sistematissats convenientment, si l'Estat compleix sa missió higiològica de profilaxis, que sintetisa per complert el principi absolut: *previndre millor que curar*.

La ciencia sanitaria lluita pel triomf dels ideals sociogènichs en general y expressament per la seguretat pública, posada en perill per les metzines y verins dels animals, vegetals, minerals y microbis; més en l'espai de trenta o quaranta anys els invents de substancies metzinadores que's posen en les viandes y begudes més usades, en les atmòsferes, els remeys, vestits, adornos, etc., han establert una nova secció de l'estudi toxicològich, y en ella's troba'l vastíssim tractat de la cràpula, explotada comercialment per una industria cada hora més funesta.

Tal com ara's troba l'alcoolisme en Europa y Amèrica exigeix ab tota pressa una ampliació extensa de l'ensenyança toxicològica que posi de manifest la vera naturalesa del danyí enemich social y es faci pràctich un complert sistema sanitari de defensa internacionalisada ab més motiu que contra'l còlera, l'icterodes y la bubònica, per quant aquestes plagues són microbianes, y la crapulositat, si l'home no l'explotés inventant venenos, encara faria'ls mateixos danys que en temps anteriors al sigle XIV, puix l'alcool era un remey y no més se venia en les farmacies ab recepta de metge precisament.

No puch evitar el record del *joh tempora, oh mores!* monologant en públich y havent de concretar un estudi trascendentalíssim que exigeix una cinquantena de sessions teòriques y experimentals, ademés de les que no's poden comptar perquè'l professor ha de conduir als deixebles a fer pràctica sociogràfica al Manicomi, l'Hospital, l'Hospici, el Refugi-Sanatori, el Jutjat, l'Audiencia, la Presó, el Presidi, la Casa de Socórrer y la Morgue o dipòsit de cadavres.

Essent l'alcoolisme present *poli y proteimorfo*, la meva tasca de seixanta minuts ha d'esser comparable a la del fotògraf d'instantanies, recullides y arreglades ab cert ordre metòdich expositiu, que no canci y em permeti complir el meu objecte.

No professo ni dogmatizo, res de descriure criticant, cap censura, fòra alusions, exclusits els planys, tret tot exclusivisme: no més me proposo esmentar alguns punts principals de l'horrorosa calamitat y sembrar-ne un grapat de llevar anyal en aquesta nostra sanitosa y estimada hisenda barcelonina que per sa bona terra permet el conreu de moltes especies intel·lectuals fruïteres, utilíssimes pera la vitalitat, l'avenç y l'honra de la familia catalana complerta, ensems de naixença y de conveniencia, tal com és poliètnica, sobre tot a la capital de la regió.

* * *

El monstre gegantí de l'alcoholisme ofereix a l'anàlisi general de conjunt els següents fets dins la sociografia patològica, un poch sintetisada, que'm trobo en el cas d'exposar molt abreviadament, y són:

1.er Fent créixer en gran y depressa'l nombre d'orats, aguts y crònichs, segons datos demogràfichs-estadístichs dels manicomis oficials y privats, ademés els especials que donen els establiments de curació y refugi d'intemperants en la beguda que Nord-Amèrica, Inglaterra, Alemanya, Austria, Suiça, tenen ja fa anys y copien avuy França, Italia y algun altre poble progressiu.

2.^{on} Contribuint en grossa proporció a l'augment del suïcidi, ab la coincidencia d'haver-hi una creixent precocitat, certament espantosa, en tals víctimes dins la segona meitat d'aquest sigle, y m'apar que sols per combinació del vici y l'oradura's poden extendre, frenològicament considerats, els casos pràctichs d'homes y d'ones ab *tadium vitæ* als vint anys, estragats d'esperit y de còs als vinticinch y revellits y xacrosos als trenta, boy tots desertors ab ferides o presoners acobardits en la batalla de la vida social, a la moderna, però mal entesa.

3.er Desmoralisant depressa la familia privada, s'ens distinció de classes, per medi de begudes in comptables, apetitoses o repugnants—dites aperitives, reconstituyents,

digestives, etc.,— que entren a tota casa ab tal títol, y són venudes arreu pel carrer, y es serveixen aparatosamente a gran luxe de reclam anunciador en kioscos, tendes, cafès, fondes, casinos y també farmacies, tant per recreu com per vici (1).

4.¹ Conjuntant-se ab la prostitució y el jòch d'etzar, el lladronici y l'agressivitat, de paraula y d'obra, de tal modo que sia ja dificilíssim desentranyar les causes dels efectes en aquesta patologia de la brutalitat, la barbarie y la selvatjaria antigues, però modificades més en les formes que en el fons de la vida quan se tracta d'escorcollar comparativament les epidemies y abans totes les no naturals y la més gran, la crapulosa.

5.¹ Esmortuint ab continuïtat d'acció, que és disbàmica y distròfica (contra sang y òrguens) d'un modo químic absolut, totes les activitats potencials de la vida nutritiva, generadora y de relació social, fins al punt de fer aviat l'homè y la dòna dèbils, impotents y desapoderats de mentalitat entera y complerta.

6.e Incapacitant el treball útil del guanyar-se la subsistència honradament lo mateix l'obrer intel·lectual que'l manufacturer faltats de la robustesa propia de la salut (donant fortalesa y resistencia pera la fadiga) per quant el veneno l'arruïna prompte, acabant-ne la normalitat nutritiva del cervell (encèfal) y matant agudament en breu terme de mesos y en dèu o dotze anys si'l mal és crònic. Que pot matar de sobte, ningú ho ignora, sia imprudencia, juguesca...

7.e Produint la degeneració individual, la degradació col·lectiva y la despoblació de les nacions que no's defensen tal com poden fer-ho empleant els medis nous que l'economia sanitaria posseeix, diferents en totalitat dels exclusivament coactius, que jamay han aturat el curs de l'epidemia ni estalviat gaires vides ciutadanes.

8.e Obligant ja a les nacions a constituir un organisme econòmic, moralment solidari, que cuidi, ab mètode de

(1) Doctor Baer: *Der Alkoholismus Dresden*, 1900.

concert eficaç y continu, a defensar l'integritat anatòmica dels cervells, perquè aquesta és anterior a la fisiològica o funcional, donchs n'és arribada l'hora d'impedir que'ls sistemes nerviosos musculars y totes les entranyes, majors y secundaries, siguin regades tòxicament dia y nit pel vi, els licors, la cervesa, la sidra, la perada, el pulque, etc., carregats com més millor d'alcools, aldehydes, essencies, etc., venuts y comprats com si fossin productes que s'han de consumir en tant quant semblen, a molts ciutadans veritables, articles de primera necessitat.

9.e Exigint que la toxicologia vulgarisi y faci popular el coneixement exacte del mecanisme de les malalties mentals y demés del pit y el ventre, degudes a les substancies esperitoses, d'industria, pera així oposar un bon remey a la moralitat de nova mena que s'exteriorisa en les actuals formes d'assassinar, suicidar-se, cremar, robar, defraudar, prostituir-se, d'empènyer a l'adulteri, el divorci, l'incest, de conduir a la droperia, la miseria y fins fomentat alguns fanatismes, abans estranys, que no formaven epidemia y menys pandemia de follia *clàstica* o de destrucció de persones y coses.

10.e Arribant l'alcoholisme a esser morbositat que s'unifiqui dins de la varietat excessiva de begudes que tenen poch de regionals per excepció, donchs l'industria y el comerç les produeix y circula igualment arreu sèns diferencies de familia, ètnica, idioma, latitut, etc., de lo que resulta que a l'uniformitat causal correspongui la fenomenal en patologia, y en conseqüencia la terapèutica y l'higiologia contemporanies han d'esser unificades, internacionals y totalisades, perquè així ho exigeix la pandemia crapulosa.

Més fets genèrichs podrien citar-sè, però'm semblen suficients els esmentats pera donar una idea general del present alcoholisme considerat com malaltia universal.

11.e En quant als fets de causalitat química, industrial y mercantil, seré molt concís. No més citaré'l catàleg dels venenos moderns coneguts dels higienistes, y són els següents:

Esperits concentrats y refinats, d'alt preu, purs o compostos formant-ne licors superfins.

Esperits concentrats s'ens refinar, de tot preu, impurs, compostos, formant-ne aiguardents, etc.

Aldehides y essencies, empleant-se pera aromatisar, falsificar, vins, licors, etc.

Olis de vi, francès y alemany, aquest doble nociu que l'altre, empleats pera confeccionar brevatges.

Absenta, *bitter*, *vermout*, *anis*, *kirsch*, *noyau*, etc., molt venenosos y tornant-se cosa habitual.

Vins fuscinsats, de panses, ab furfurol, etc., venenosisims alguns.

Wintergreen o aldehide salicilich, salicilat de metilo, benzonitrila, aldehide benzoich o essencia d'atmetlles amargues, excessivament empleats y ultra-tòxichs.

Alcools amilich, butilich, propilich, etilich, metilich, venenosos relativament en les proporcions de 10, 3, 2, 1, $\frac{2}{3}$ com potencia homicida.

12.e El darrer fet de que puch ocupar-me és l'enclòs en l'herencia crapulosa, modernisada com els agents químichs que la produeixen.

Testimoni dels danys de la nova intoxicació, transmesos als fills y néts, són els tractats generals y les monografies dels últims vint anys, tant els de Medicina legal com els de Psiquiatria y Criminologia.

Compassió, esglay y fàstich, tot alhora, fa la pura relació documentada dels crims, faltes, bruticies, horror comesos pels fills dels crapulosos, per morbositat cerebral ben demostrada en el viu y el cadavre sotsmesos a la Microscopia.

Tant puja l'onada, embrutidora y disolvent, de l'alcoolisme heretat com atrofia, ataxia y evolució regressiva cerebrals, que, francament, sols els ignorants poden esser els sorpresos de tanta miseria orgànica y d'aital calamitat, que per ara ni minva ni s'atura gaire.

A l'arribar an aquest punt de donar idea exacta de l'alcoholisme a Catalunya en comptats minuts, forçosament no puch fer més que un aguait de pas, estant prou convençut de lo difícil, extens y perillós del subjecte qüestionat.

S'ha de tractar del present y l'esdevenir de Catalunya, que la cràpula morbificadora compromet y destrueix de la mateixa manera que en qualsevol altra part del món, dençà de l'aplicació de l'alambich al negoci de les begudes esperitoses.

Les proves demogràfiques hauran d'esser no escasses, com comparatives, pera les regions intra y extra-ibèriques o peninsulars, y, ab no sé si major sinceritat que dol, dech fer present que per ara les estadístiques són arreu incomplertes y aquí no poch difícils.

Constituiu-vos per uns instants en Jurat, y comenci l'interrogatori ensems d'instrucció y polèmica, sens que avuy mateix s'hagi de dictar sentència.

En la regió catalana-mallorquina ¿se poden admetre als voltants de 2.000,000 de ciutadans, més que menys, y a Barcelona 600,000?

¿Quants fills del país, quins forasters y, quants estrangers existeixen aquí d'estada y de passada?

Si'ls estrangers són a la vora de 45,000 a 50,000 y els forasters encara no se sap quants són, ¿qui pot intentar fer el diagnòstich y el pronòstich socials de la cràpula aquí localisada?

¿Es pot admetre sens estudi pregon y llarch—ignoro si ja començat—que'ls autòctons, aborigens y indígens estem en minoria y siguem tots de *mélis*, etnològica y socialment parlant?

¿Fins aon l'element heteròcton, de dins y fóra de la península, ha influït y influirà en les costums propries y lligades a l'alcoholisar-se'ls fills de la regió, sia la sang homogènica o mixogènica? ¿És possible l'inducció etnopatològica, anticipant-se a l'anatomia etnogràfica?

La patologia social, lo mateix que l'individual, és y serà un estudi de comparació ab l'higiologia, perquè'ls estats de salut y morbós són antitètics y incompatibles: l'un,

afirmació primera de la normalitat; l'altre, després, negació d'aquesta, y realment la toxicologia és la rama de les ciències naturals que millor ensenya l'íntim mecanisme de la nostra organització, per quant les substàncies deletèrees (homicidis) porten la malaltia com acció de potencia en estat latent, que pera manifestar-se no's necessiten més condicions sinó les del contacte y dissolució materials entre l'agent y el pacient, o el *químich-tactisme*.

La causalitat de l'alcoholisme a nostra regió (nostre més de nom que de fet) s'ha de puntualisar terminantment fent-ne constar quines són les presents costums dels habitants que aquí formem familia especial peninsular.

Em sembla que en l'etiologia de la cràpula a tot arreu la qualitat de les begudes en ús té tanta importancia com la quantitat d'elles produïdes y consumides al cap de l'anyada'l quinqueni y el deseni.

A Catalunya, pera saber quina forma d'epidemia's pateix, comparada ab les modalitats d'aquesta en les altres regions europees y americanes, no hi ha altre camí o mètode que comptar quines són la producció y l'importació d'esperits, perquè encara que se n'importin, de vins estrangers, y la fil·loxera faci difícils les vinyes, ens trobem en una regió francament vinatera.

S'ha de començar per saber de fixe quantes oficines o destileries y fàbriques de licors hi ha, formant els fabricants gremi o faisó d'alcoolers, comprenent-hi'ls establiments registrats ab el títol oficial de *fàbricas de vino artificial*, ab son reglament, tant complert com en càpiguen de reals ordres, reals decrets y instruccions en *La Gaceta de Madrid*, més ben dit *de España*, em sembla.

En la majoria de les nacions es pot fer un càlcul, sempre en gros, de la causalitat morbosa qüestionada per mi, referint les xifres de població y les de l'impost de fabricació y despatx de begudes, y es pot calcular quants litres toca a cada habitant per any fent un balanç de quantitats:

Aquí no és possible trobar molts datos oficials pera posar-los en les taules gràfiques fetes a l'estranger; y no crech prudent esmentar els motius que s'oposen a la demo-

grafia estadística *en block*, y molt més en cosa tant especial com és aquesta part concreta de la toxicologia general y sociològica.

La clandestinitat del vici motiva la de l'industria y el comerç impeding l'estadística.

Lo que no's pot lograr a Alemanya, Inglaterra, Holanda, Suiça, França, etc., menys s'ha d'obtenir en nostra malaventurada península.

Escoltem els retalls de datos que's troben en els volums darrerament publicats pels sociòlegs que abracen y estrenyen la totalitat del cas pràctic anomenat alcoolisme:

«L'Italia, la Grecia y sobre tot l'Espanya *ont moins à déplorer les suites graves des excès alcooliques*. Ultimament, emperò, s'ha establert a Torino una societat de temperança, que semblaria indicar un cert grau d'intemperança en el nord de l'Italia. Els espanyols tenen una aversió profunda per l'*ivrognerie*» (1).

«L'Italia, l'Espanya, Portugal y Turquia, ab miseria del més al menys d'intensitat, *non beuono punto in modo straordinario*. Portugal, Espanya, Grecia y Turquia, escasissimes d'alcoolisme, són també entre les últimes per la densitat de població» (2).

No podent consultar altres datos estrangers y no sabent-ne de nacionals, per força, a l'ocupar-me de la part perifèrica y ostensible de les nostres costums en quant són públics els fets y actes que tenen conexió directe ab les begudes, haig de fer un acte de personal apel·lació a la memoria, que puch utilisar recordant lo que hi havia l'any 1850 y lo que hi ha avuy comparativament.

Començo per l'oferta de vins y licors, puix que la cervesa era cosa exòtica quasi del tot llavors, més fóra que dins de la capital.

Les tavernes petites, modestes, gens cèntriques, escas-

(1) Lanceraux: *Alcoolisme (Patologie) Diction. Encyclopéd. de Scien. Médic.* T. II 1865.

(2) Zerboglio: *L'Alcoolismo. Studio Sociologico-Giuridico.* Torino, 1892.

ses, sols oferien l'*aiguardent* de vi y pot-ser de brisa, la mistela, els resolis y els vins, tots naturals o no, a conciencia del taverner, proveit molt o poch de receptes no gaire artístiques llavors, perquè la química industrial començava a esser y no podia allunyar-se de les escoles tornant-se popular y servir pera les grans explotacions comercials y exportadores, o no més que de còsum interior y regionalisat.

Els cafès, també petits y poch, oferien un limitadet *stock* de licors, que's prenien després del dinar, en la majoria de casos ab la fórmula tradicional del cafè y copa, que en cap manera indicava vici, sinó costum de bona classe y fins sanitària o convenient y acceptada per la gent de bé.

Una part dels obrers a l'intemperie, de fatiga, adults, per hàbit d'ofici —traginers, carreters, cotxeros, bastaixos, manobres, etc.— o per inclinació esporàdica, tant pobres com menestrals feyen *la mañana* públicament o d'amagat, tornant-se viciosos un nombre d'ells, que era xich, y constituïa'l públich tavernari, una mica a la nit y millor els diumenges, ab les festes corresponents celebrades ençà de mitja nit pels no jogadors.

Que'l desdejunar-se ab l'aiguardent fou cosa importada, ho diu la paraula mateixa ab prou claretat. Ara, si'ls catalans varen portar aquest mal ús o el varen rebre, és cosa impossible de provar ab plena seguretat.

Acabava d'aplicar-se'l vapor a la navegació; de ferrocarrils no més n'hi havia, pera mostra, el d'aquí a Mataró y el de Madrit a Aranjuan; la colonia de peninsulars y la d'estrangers eren reduïdes a poch mils individus no tots d'estada ni molts formant familia; s'anaven establint fàbriques de teixits y filats, se projectaven carreteres, ports, escales, etc.; augmentava un xiquet la premsa periòdica; l'afició a les lletres y la música creixia ab ímpetu; l'esperit lliberal s'afermava ab lo termini de la segona guerra civil, —dels matiners y carlins;— és a dir, y en resum, que Catalunya va entrar, de bat a bat obertes les portes de l'assimilació, en el concert europeu-american, y, a l'estil de Gènova, Marsella, etc., Barcelona.

Si hagués d'ocupar-me de la ciutat ex-comtal, de necessitat analisaria la fisiologia social del bieni 1854-1855, remarcant la transcendència de l'enderrocament de les muralles, pròleg gloriós del de la Ciutadela y la muralla de mar ab la Dressana, o sia l'urb a la moderna, fòra cintura guerrera y feta higiènica en quant a l'estàtica, estructura material o continent arquitectònic.

IGNASI VALENTÍ VIVÓ

(Acabarà)

CRONICA DEL CENTRE

NOVEMBRE

SESSIONS OFICIALS

SESSIONS PREPARATORIES. — El dia 10 va fer-se la preparatoria de la visita a la Biblioteca Universitaria que se celebrà 'l següent diumenge.

Va tenir lloch el dia 16 la preparatoria de l'excursió que va fer-se'l diumenge següent a les troballes arqueològiques del Masnou.

CONFERENCIES Y LECTURES

Va llegir-se'l dia 10 el treball de l'actiu soci delegat a Rodonyà, D. Pau Teixidor, titulat *Vespella*, que coneixen els lectors del BUTLETÍ per haver-se publicat en el passat número.

El divendres dia 16 va celebrar-se una important vetllada, en la qual el doctor D. Lluís Llagostera va donar compte del Congrès internacional de l'Alpinisme convocat a París en Agost últim pel *Club Alpin Français* y de les festes jubilaris ab motiu del 25 aniversari de sa fundació.

El doctor Llagostera, que fou delegat pel CENTRE, explicà ab galana paraula y en estil d'atractiva *causerie* l'importància del *Club Alpin Français*, l'organització del Congrès, els temes, conferencies y projeccions lluminoses que en ell se donaren, al propri temps que les festes que's celebraren; terminant ab una brillant apologia de l'excursionisme considerat desde'ls punts de vista mèdich y social.

Tot seguit el doctor Font y Torner llegí son tema presentat a dit congrés, titulat *Lo mal de montanyes*, treball realment

notable, fruit d'un detingut estudi y de copioses observacions, que determina una nova fas del problema, establint la diferencia entre'l mal que podria dir-se simplement d'altures y el que s'experimenta en l'ascensió a les montanyes altes; estudiant especialment els accidents que poden venir en determinats casos en altures inferiors a 3,000 metres, y, per lo tant, en nostres Pireneus.

L'altre tema presentat al congrés versà sobre la *Conservació de les belleses naturals de les montanyes*, que a continuació llegí son autor D. Rossendo Serra. L'assumpte, segons del mateix epígraf se dedueix, se fa molt simpàtic, y de desitjar seria que ses conclusions se portessin a la pràctica pera restituir a la naturalesa una part de lo que amagat en les fragositats de les montanyes de dret li pertencix en bé de la bellesa y de l'utilitat pública.

La nombrosa concurrència que assistí a l'acte tributà molts aplaudiments als disertants.

EXCURSIÓ

El diumenge dia 18 un bon nombre d'associats se dirigí al Masnou a l'objecte de visitar les importants troballes arqueològiques de la finca anomenada a can Ros de les Cabres, propietat de Mr. Thomas Morrison. Del CENTRE hi assistiren els socis Srs. Andreu, Anglada, Baster (Pere), Cardona, Codina (Francesch), Coll, Fragonal, Font y Sagué, Flos y Calcát, Farré y Carrió, Estapé, Gaza, Noguera, Pellicer de Dou, Serra, Tell, Teixidor y Valeri; s'ajuntaren a l'excursió diferents entitats, entre elles la *Sociedad Arqueológica y Los Montanyenchs*. L'arcalde del Masnou, D. Victorià Pagès, y el Sr. Grau Coll, de la mateixa vila, s'adheriren a la visita y quedaren nombrats socis delegats del CENTRE.

Es casi segur que fins ara mai s'havia fet en nostra regió un descobriment de l'importancia del que motivà dita visita, la qual, altrament, resultà molt instructiva per les observacions que sobre els monuments descoberts féu l'il·lustrat arqueòleg Sr. Pellicer de Dou, que acompanyà als excursionistes. Varis són els mosaichs d'excel·lent valor artístic que's van descobrir, revelant la planta d'una construcció veritablement grandiosa que, ab moltes probabilitats, s'alçaria en el lloch de la troballa allà pels sigles V o VI de nostra Era, demostrant, a més, la sumptuositat de la construcció, els restos de pintures murals, els fragments d'esculptures, de marbre y terra cuita, alguns objectes de bronzo y una gran

quantitat de testos, d'anfores y altra terraça de l'època a que pot atribuir-se la construcció, tal vegada destruïda quan la terrible invasió d'Almanson a nostra regió, segons opinió del citat arqueòleg.

Si, com es d'esperar, l'afortunat possessor d'aquest tresor arqueològic, Mr. Thomas Morrisson, continua les excavacions, assegurant la conservació de lo que's descobreixi, la troballa del Masnou formarà època en els fastos arqueològics de Catalunya.

El nostre entès soci delegat a Mataró, D. Joseph Lluís Pellicer de Dou y de Pagès, escriurà la *Memoria* de tant interessants descobriments, que, després d'esser llegida al CENTRE, veurà la llum en el BUTLLETÍ.

VISITA

Reunit en el local del CENTRE EXCURSIONISTA un nombrós aplech d'associats el matí del diumenge dia 11, se dirigí al grandiosos edifici de l'Universitat pera visitar la Biblioteca Provincial. Un cop allí, foren amablement rebuts per D. Plàcid Aguiló y Fuster, l'oficial més antich de l'establiment y germà de l'inoblidable D. Marian.

Dit senyor mostrà primer de tot la gran sala de lectura, donant explicacions sobre'l moviment y sobre la decoració y els retrats d'escriptors catalans que manquen a la gran col·lecció que ja n'hi ha. Passant després a la sala contigua d'estudi, explicà'l mètode seguit en la confecció del Catàleg general. Recorrent les altres espayoses sales, anà mostrant algunes de les preciositats bibliogràfiques que's conserven. Per últim, se passà a l'habitació on s'hi guarden els manuscrits, posant davant dels ulls dels concurrents alguns dels principals còdices catalans dels segles XIV y XV.

Se calcula que la Biblioteca consta d'uns 150,000 volums repartits en catorze sales; en la de lectura n'hi caben uns 30,000. Com a cosa de l'Estat espanyol, està pobrament dotada, ab tot y esser tant notable'l contingent aportat per la biblioteca de la suprimida Universitat de Cervera y les dels convents suprimits en 1835.

Ja era tard quan els companys del CENTRE's despediren del Sr. Aguiló, regraciant-lo per la seva complacencia y amabilitat.

LO CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.

INDEX ALFABETICH DE NOMS PROPRIIS

(ELS NÚMEROS INDIQUEN LES PLANES)

- AGUILÓ, Plàcid, 288.
AGUIRRE, Joseph M.^a, 95.
Aiguabella, 172.
Aiguablava, 103.
Alcover, 250.
Alfar, pont, 241.
Alpens, 245.
ALSINA, Mn. Tomas, 219.
ANDREU, Francisco, 287.
ANGLADA, Faustí, 287.
Antist, 171.
Arenys de Munt, 75.
ARGEMÍ, Pere, 166.
Argentona, 22.
Arquer, masia, 79.
- BALADIA, Jaume, 233.
BALAGUER, Víctor, 94.
BARTRINA, Lluís, 20, 95.
BASTER, Pere, 287.
Bellmunt, 215.
Berga, 243.
BERNAD Y DURAN, Joseph, 188.
BOFARULL, Carles, 94.
BOFILL, Artur, 217.
Borredà, 244.
- BOSCH, Mn. Vicens, 17.
Bosons, vall, 243.
Bretuy, 180.
BUXÓ, 94.
- CABOT Y ROVIRA, Joaquim, 20, 21,
138.
Caldes de Montbuy, 165.
Calanques de Sant Pol, 135.
Calella de Palafrugell, 104.
CAMA, Pere, 125.
Campelles, 234.
Camps de Gratallops, 79.
CANALS, Emili, 94.
Canet, 23.
Cantallops, 103.
Canyamàs, 22.
Capdella, estanys, 119, 169.
CAPMANY, Aureli, 94.
Carcassells de Can Dalmau, 131.
Cardona, 138.
CARDONA, Joan, 20, 272, 287.
CARSI, Ignasi, 165, 183.
CASAS CARBÓ, Joaquim, 233.
CASAS VINYAS, Agustí, 125.
CASELLAS, Ramon, 1, 20.

- Ciurana, 246.
CODINA, Francesch, 287.
COLL Y ESPADALER, Lluís, 193, 287.
Coll de la Creueta, 78.
Coll Samis, 79.
Coma Armada, 236.
COMAS Y CARDÚS, Joseph, 23.
CONILL, Bonaventura, 94, 138, 168.
Cornudella, 224.
Cova Santa, 225.
CREUS, Teodor, 93.
Cuniell, 104.

Dosrius, 22.

Esclanyà, 101.
Espelt, pont, 240.
Espuy, 172.
Estany Tort, 172.
ESTAPÉ, Grau, 165, 287.
Esteles, avench de les, 211.

FABRA, Pompeu, 24, 69, 96, 120, 144.
Falset, 215.
Falugues, Puig de les, 102.
FARRÉ Y CARRIÓ, Ignasi, 287.
Febró, 248.
FERRER, Leopold, 101.
FIGUERES, Eusebi, 250.
Filià, 177.
FINA, Eusebi, 106.
Flamissell, 169.
FLOS Y CALCAT, Francisco, 68, 138, 287.
FLOS, Frederich, 69.
Fontaubella, 219.
FONT, Mn. Esteve, 252.
FONT Y SAGUÉ, Norbert, 24, 209, 245, 287.
FONT Y TORNÉ, Manel, 232, 286.
Fornells, roques de, 100.
FRAGINALS, Cristòfol, 21, 97, 121, 146, 165, 183, 287.

GALLARDO, Anton, 232.
GALOFRÉ, Angel, 257.
GERMÀ, Joan, 166.
Gerri de la Sal, 180.
Ginestà, masia, 80.
GISPERT, Joaquim de, 272.
GOLFERICHS, Macari, 21.
GOMIS, Cels, 84, 113, 153, 203, 226, 272.
Gras, masia, 79.
Guardiola, 240.
GUASCH, Juli, 20, 138.

Lalbiol, 250.
La Sella, 201.
Lorita, 22.
Llafranch, 105.
LLAGOSTERA, Lluís, 232, 286.
Lloreda, Casa, 22.

Mallorca, 95.
Marolles, coll, 241.
Marsà, avench, 222.
MARTÍ Y ALSINA, Ramon, 8.
Masnou, 287.
MASPONS Y CAMARASA, Jaume, 137, 167.
MASSÓ TORRENTS, Jaume, 21, 25, 138, 139, 233.
Mataplana, castell, 239.
MILLET, Tomas, 23.
MIQUEL, Ramon, 232.
MIR, March, 210.
MITJANS, Bartomeu, 233.
Montgrony, 237.
Montmell, 254.
Montnegre, 73.
Montsant, 225.
Montserrat, 138.
MORATÓ, Joseph, 138.
MORERA, Enrich, 139.
MORRISON, Thomas, 287.

Nostra Sra. de la Plana o Desplà, 171.
Nostra Sra. de la Quar, 244.

- OLIVA, 93.
OMAR, Claudi, 138.
- PADRINAS, Francisco, 166.
PAGÉS, Pere, 165.
Palafrugell, 99.
Palamós, 109.
Palma de Mallorca, 95.
Paramea, 180.
Pedralta, 129.
Pedret, 243.
PELLICER DE DOU Y DE PAGÉS, Joseph M.^a, 185, 287.
Pites, cala de les, 102.
Plana Basarda, 131.
Pobla de Lillet, 239.
Pobleta de Bellvehi, 170.
PONS, 20.
Pont de Reventí, 241.
Portella, la, 243.
Puigsacalm, 95.
Pujol de Subirats, 211.
- RICART, Joseph, 183.
RICART Y GIRALT, Joseph, 73, 96, 141, 168, 189.
RIGALT, Lluís, 1, 20, 119.
Riner, 69.
ROBERT, pintor ginebrí, 11.
ROBERT, Mn. Ramon, 225.
ROCAFORT, Ceferí, 94, 119, 169, 183.
Rocallisa, avench, 252.
Rodonyà, 252.
Romanyà, 124.
Ros, Anton, 23.
ROURA Y BARRIOS, Benet, 95, 118, 138, 167, 183.
Rupit, 194.
- Salt de Sallent, 195.
SAMPERÈ, Victor, 232.
Sant Andreu de Llevaneres, 23.
Sant Aventí, 169.
- Sant Cebrià de Vallalta, 81.
Sant Feliu de Guíxols, 110, 122.
Sant Gregori, 193.
Sant Iscle de Vallalta, 81.
Sant Joan de Codolar, 245.
Sant Joan de Fàbregues, 196.
Sant Joan de Mata, 239.
Sant Llob, 22.
Sant Miquel del Fay, 2.
Sant Pere de Riu, 23.
Sant Sebastià, cap de, 105.
Santes Creus, 250.
SASTRE, Miquel, 94.
SEDÓ, Pio, 209.
Senterada, 170.
SERRA, Marian, 23.
SERRA Y PAGÉS, Rossendo, 94, 165, 167, 185, 232, 266, 287.
SERT, Joseph, 184.
Susqueda, 196.
STURZENEGGER, Jaume, 94.
- TARRAGÓ, Mn. Jaume, 250.
TEIXIDOR, Pau, 209, 257, 286.
TELL Y LAFONT, Guillem, 287.
Teuleries, pla de les, 235.
Torra, 172.
TORRAS, César August, 21, 23, 233.
TORRAS Y BUXEDA, 22, 23.
TRIAS, 138.
- UBACH Y VINYETA, Francesch, 20, 138.
- VALENTÍ Y Vivó, Ignasi, 188, 273.
Vellbanera, 128.
Vallmanya, 23.
Vespella, 257, 286.
VIDAL, Lluís Marià, 32, 138, 216, 232.
Vilanova y Geltrú, 93.
Vilar de sa Motxada, 109.
Villarrodona, 250.
Vilaseca, 104.

TAULA GENERAL

	Pàgs.
Notes folklòriques: Bolangeres y corrandes, per Mn. VICENS BOSCH	17
En Lluís Rigalt, per RAMON CASELLAS	1
Excursió de la Montanya de Sant Gregori fins a Girona, per LLUÍS COLL Y ESPADALER	193
Sota terra. Excursió espeleològico-històrica al Priorat, Montanyes de Prades y Alt Panadès, per Mn. NORBERT FONT Y SAGUÉ.	209, 245
Excursió a Palafrugell, Palamós y Sant Feliu de Guíxols, per CRISTÒFOL FRAGINALS	98, 121, 145, 153
La lluna segons lo poble, per CELS GOMIS	84, 113, 203, 226
Excursió a Ribes, Montgrony, La Pobla de Lillet, Berga, La Portella, La Quar, Borredà y Alps, per JAUME MASSÓ TORRENTS.	233
El Montnegre, per JOSEPH RICART Y GIRALT	73
Excursió als Estanys de Capdella (Conca del Flamisell), per CEFERÍ ROCAFORT	169
La conservació de les belleses naturals de les montanyes, per ROSSENDO SERRA.	226
Vespella, per PAU TEIXIDOR	258
L'Alcoholisme pandèmich, per IGNASI VALENTÍ Y VIVÓ	173
Sessió pública inaugural de l'any 1900: Memoria del senyor secretari, per J. MASSÓ TORRENTS. Discurs del senyor president, per LLUÍS MARIÀ VIDAL. Llista dels senyors socis	25
Secció oficial: Socis entrats, pp. 18, 117, 181.—Donatius pera la Biblioteca, pp. 19, 117, 182.—Donatius pcral Museu y Col·leccions, pp. 20, 182.—Aparells y utensilis, p. 118.	

Crònica del CENTRE:

- Sessions oficials: Sessió inaugural, p. 68.—Festa patronal de Sant Jordi, p. 137.—Sessió pera commemorar el 23.e aniversari de la fundació, p. 20.—Junta general ordinària, p. 20.—Sessió destinada a l'exposició d'un plan de treballs, p. 21.—Sessió de despedida de les tasques oficials, p. 165, 183.—Represa de les tasques oficials, p. 272.—Sessions preparatòries, pp. 21, 93, 138, 165, 286.
- Excursions: A Dosrius, Canyamàs y Lorita, p. 22.—A Pineda, Sant Pere de Riu, Vallmanya, Sant Cebrià de Vallalta y Canet, p. 23.—A Vilanova y Geltrú y a la Biblioteca-Museu Balaguer, p. 93.—A Montserrat y Cardona, p. 138.—A Caldes de Montbuy, p. 165.—Al Masnou, p. 287.
- Visites: A la col·lecció de ceràmica de D. Emili Canals, p. 94.—A l'Institut del Desert de Sarrià, p. 183.—A la Biblioteca Universitaria, p. 288.
- Cursos: Gramàtica Catalana, per Pompeu Fabra, pp. 24, 69, 96, 120, 144.
- Conferències y lectures, pp. 24, 68, 95, 118, 139, 167, 185, 272, 286. Bibliografia, pp. 91, 137, 241. Nova, p. 237.

GRAVATS

	<u>Pàgs.</u>
Sant Miquel del Fay. Reducció d'un dibuix al llàpiç de Lluís Rigalt, fet en 1844	2
Carrer més Alt de Sant Pere (Barcelona). Reducció d'un dibuix lavat a tinta per Lluís Rigalt en 1841	4
Pireneus. Reducció d'una sepia de Ll. Rigalt (1855)	6
Paisatge alpí. Reducció d'un dibuix lavat a tinta pel pintor ginebrí Robert.	11
Cases de Vista-Alegre de Baix-Montjuich. Reducció d'una sepia de Lluís Rigalt (1875)	15
Ripoll. Reducció d'una sepia (Agost 1881) Ll. Rigalt	15
Palafrugell. Fotografies de C. Fraginals	99
Cap de Sant Sebastià	105
Cala de Llafranch	105
Palamós	108
Sant Feliu de Guíxols	111
Claustres del Monastir de Sant Feliu de Guíxols	122
Sepulcre en els claustres del Monastir	123
Iglesia de Romanyà	124
Suro de la Murtra, Romanyà	125
Tumulus de Romanyà. Projecció esquemàtica suposant l'espectador a 14 metres sobre'l terrer	127

	<u>Pàgs.</u>
Pedralta	129
Resultat de la descomposició de les roques granítics	130
Formes que resulten de la disgregació de les roques granítics.	131
Plana Basarda (costat SE.)	132
Boca d'una sitja	133
Monolit	134
Calanques de Sant Pol	135
Sardinalers	136
Una sureda	146
Sant Feliu vist per entremig de les sureres	148
L'incendi.	149, 150
Bosch cremat	152
Remat.	153